

YEVGENİ YEVTUŞENKO'NUN “YABAN YEMİŞLERİ” ROMANINDA ALGISAL MEKÂN “SİBİRYA”*

SIBERIA - THE PERCEPTUAL SETTING IN YEVTUSHENKO'S “WILD BERRIES” NOVEL

Reyhan ÇELİK**

ÖZ: Romanda mekân, sadece olayların geçtiği bir alan değildir. Mekân figürün iç dünyasındaki yansımaları, sosyal ve kültürel yaşamdaki tüm değişimleri sergileyen bir atmosfer olma özelliğine sahiptir. Mekân sayesinde, yaratılan kurgusal dünya görünürlük kazanmış olur. Mekânın roman içindeki önemi ve alacağı şekil, yazarın önceliklerine ve sanata bakışına bağlıdır. Dolayısıyla yazarların mekâna yaklaşım biçimlerinde de, kişisel farklılıklar belirleyici bir rol oynar. Böylelikle yazar, bilinçli olarak kurgu üzerinden mekânı işlevsel kılabilir. Yirminci yüzyılın en ünlü şair ve yazarlarından biri olan Yevgeni Yevtuşenko'nun “Yaban Yemişleri” (Yagodnie mesta) (1982) romanı da bu özelliğe sahiptir. Yazarın kaleme aldığı pek çok şiirinde olduğu gibi “Yaban Yemişleri” romanında da mekân “Sibirya”dır. Her ne kadar roman kurgusu içinde ütöpik bir gezegen yer olsa da romanın ana mekânı Sibirya'dır. Tayga, nehirler ve evleri ile Sibirya, romanda yer alan pek çok kişiye bazen dost bazen de düşman olur. Köy nesri yazarlarının eserlerinde de dile getirildiği gibi bu durum, figürün Sibirya'ya yaklaşımı, Sibirya'yı algılayışı ile ilgilidir.

Bu çalışmada Yevtuşenko'nun “Yaban Yemişleri” romanında çok iyi bildiği Sibirya'ya, çevresel mekân ve algisal mekân açılarından yaklaşılabilecek ve Sibirya coğrafyasının yazar ve roman figürleri tarafından nasıl algılandığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yevtuşenko, Sibirya, algisal mekân, tayga.

ABSTRACT: In a novel, setting is not only an area of events. The setting is an atmosphere that reflects all the changes in the social and cultural life of the reflections of the inner world of a figure. Through setting, the fictional world created becomes visible. The importance of setting and the shape in the novel depends on the priorities of the author and his view of art. Therefore, individual differences play a decisive role in the authors' approach to setting. Thus, the author can consciously make the setting functional through fiction. One of the most famous poets and writers of the twentieth century, Yevgeny Yevtushenko's novel “Wild Berries” (Yagodnie mesta) (1982) has this feature, either. As in many of the author's poems, “Wild Berries” also takes place in Siberia. Although there is a utopian fictional planet, the main setting of the novel is Siberia. With taiga, rivers and houses, Siberia is sometimes friendly and sometimes hostile to many people in the novel. As stated in the works of village prose writers, this situation is related to the approach of the character to Siberia and the perception of Siberia.

In this study, Siberia, which is known and described well in the book “Wild Berries” by Yevtushenko, will be approached in terms of environmental setting and perceptual setting and how the geography of Siberia is perceived by the author and novel characters will be revealed.

Keywords: Yevtushenko, Siberia, perceptual setting, taiga.

* Bu çalışma, 18-20 Eylül 2019 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde düzenlenen “Congist'19 Şehrin Dili Sempozyumu”nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr. - Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü / Antalya - reyhan3104@gmail.com

Giriş

Sibirya on üç milyon kilometre karelik bir yüz ölçümüne sahiptir ve bu büyük coğrafya Rusya'nın Ural dağlarından Büyük Okyanus'a kadar uzanan topraklarına verilen addır. Bu büyük toprak parçası bütün Avrasya'nın yüzde kırkını oluşturur.

Sibirya topraklarının soğuk ve sert ikliminin yerleşimi engellediği düşünülse de, birçok kavim ve boy bu topraklarda binlerce yıl yaşamayı başarmıştır. Rusların Sibirya üzerindeki hâkimiyetleri ise, 16. yüzyılda Batı Sibirya'yı ardından 17. yüzyılın ortalarında doğu Sibirya'yı ele geçirmeleri ile olmuştur. Geçmişten bugüne kadar bu toprakların gerek zengin yer altı madenleri gerekse tarıma elverişli alanları Rusya'nın ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. (bk.: Topsakal, 2017: 26-41).

Dolayısıyla coğrafi, tarihi ve ekonomik anlamda önemli bir yeri olan Sibirya'nın, pek çok nedenle edebiyatta da yerini aldığı görülür. Bir yandan Sibiryalı yazarların kendi topraklarını ve insanlarını anlatma ihtiyacı diğer yandan özellikle 20. yüzyılda Sibirya'da bulunan çalışma kamplarında yıllarını geçirmiş kişilerin geçmişe dönerek hafızalarında kalan Sibirya'yı anlatmalarının bunda etkili olduğu görülür.

Yirminci yüzyılın en ünlü şair ve yazarlarından biri olan Yevgeni Yevtuşenko (1932-2017) da Sibirya kökenli bir sanatçıdır. 1932 yılında Rusya'nın İrkutsk bölgesinde doğar. Y. Yevtuşenko'nun gerek şiirlerinde gerekse farklı türlerdeki düzyazı çalışmalarında Sibirya topraklarını ve halkını anlatmaya çalışması dikkat çekicidir. Doğduğu toprakları ve halkını anlattığı ünlü şiiri “Zima Kavşağı” (Станция Зима) (1956) bunlardan sadece biridir.

“Yaban Yemişleri” (“Ягодные места”) (1981) şair olarak kendini kanıtlamış Y. Yevtuşenko'nun roman yazarı olarak ilk eseridir. Romanın basım süreci oldukça zorlu geçer. Nitekim “Yunost” (Юность) dergisi de dahil olmak üzere 12 derginin editörlüğünden geri çevrilir. Daha sonra sansüre takılır. “Moskva”(Москва) dergisinin editörü Mihail Alekseev, birliğin sansür birimi ile pek çok kez görüşür. Sonunda romanın V. Rasputin'in önsözüyle basılabileceği haberi gelir. Y. Yevtuşenko önsöz yazması için Rasputin ile yaptığı görüşmeyi şöyle anlatır:

“(...) Rasputin'den romanı okumasını, eğer roman hoşuna giderse de önsöz yazmasını rica ettim. Üç gün sonra İrkutsk'tan Moskova'ya döndüğümde, Valya çoktan romanı savunan bir önsöz yazmıştı.” (Falikov, 2014: 388).

Roman 1981 yılında “Moskva” dergisinde yayınlanmaya başlar ve ardından 1982'de kitap olarak basılır.

Sibirya kökenine yer verdiği; “Zima Kavşağı” (“Станция Зима”) (1956), “Brastk HES” (“Братская ГЭС”) (1965), “Sibiryalıym” (“Я Сибирской породы”) (1971), “Sabahtan Önce” (“Предутро”) (1995) eserleri de Y. Yevtuşenko'nun doğup büyüdüğü topraklara duyduğu bağlılık ve sevginin birer ifadesi olarak görülebilir. Nitekim “Yaban Yemişleri” romanında da Zima istasyonu ve Zima çevresindeki köylerin çevresel mekân olarak yerini aldığı görülür.

Yaşamı boyunca Sibirya ve özellikle Zima ile bağlarını sürdüren şaire, 1992 yılında Zima’da “Onursal hemşeri” unvanı verilir. 2001 senesinde de şairin yaşadığı ev müze haline getirilir. Y. Yevtuşenko verdiği bir röportajda, “onursal hemşeri” unvanının ve Zima’nın kendisi için önemini şu sözlerle dile getirir:

“Bu sefer Zima’ya kuruluşunun 250. yılında geldim, gördüğün gibi Zima, Amerika Birleşik Devletleri’nden daha eski. Benim küçücük memleketimin üç onursal hemşerisinden biriyim ve bana inan bu benim için diğer ödüllerden daha fazla şey ifade ediyor...” (Falikov, 2014: 558).

Bulgular

Mekân, romanın ayrılmaz parçalarından biridir. Romanda anlatılan olayların gerçek, kurgu ya da ütopyik mekânlara ihtiyacı vardır. Ancak mekân, bir tanıtım veya taktim sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşır. Roman yazarı mekânı, olayların geçtiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak ve atmosfer yaratmak amacı ile kullanabilir. (bk. Tekin, 2006: 129-130) .

“Çevreye “vaka konusu olan kişilerin gözüyle” bakılması da roman sanatında, devrim niteliğinde bir yeniliktir... Olayların cereyan ettiği farklı mekânlara, farklı mizaca ve kültüre sahip kişilerin gözüyle bakılıp tasvir edilmesi, romanı hayata yaklaştıran en önemli taraftır.” (Tekin, 2006: 136). Dolayısıyla mekân, bakan kişinin psikolojisine ve bulunduğu konuma, hatta felsefe ve dünya görüşüne göre değişen bir şeydir. Aynı mekâna bakan kişilerin sayısı, ortaya farklı mekân tablolarını çıkarır. Bu uygulama ile mekân, salt bir coğrafya parçası olmaktan çıkar; insanla bütünleşen, dolayısıyla anlatı sistemini destekleyen vazgeçilmez bir değer olur (Tekin, 2006:154).

Bilindiği gibi, çevresel mekânlar coğrafi nitelik taşıyan, kişileri ve olayları etkilemeyen işlenmemiş, anlaşılmamış, dönüştürülmemiş yerlerdir... Algısal mekânlar ise kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış yerlerdir; yalnızca topografik değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir (Korkmaz, 2017: 13). Dünyanın pek çok ülkesine giden, farklı kültürler tanıyan Y. Yevtuşenko da “Yaban Yemişleri” romanında Moskova, Leningrad, Zima’nın dışında Vietnam, Şili, Japonya ve Ölümsüzlük Galaksisi olarak adlandırılan bir gezegeni çevresel mekânlar olarak kullanmış olsa da

Sibirya'nın yarısını oluşturan ve tayga olarak adlandırılan sık ormanları ve aşılması güç nehirleri ile ana çevresel mekân Sibiryadır. Bununla birlikte ağırlıklı olarak eserde Sibirya'nın algısal mekân olarak da kullanıldığı görülür. Tayga ve kendine özgü Sibirya evleri de algısal mekânın birer parçalarıdır.

Romanda olay örgüsünün merkezinde, Sibirya'nın Şelaputinki köyü ve çevresine kassiterit (elmas) bulmak için gelen birkaç kişiden oluşan jeologlar ve Sibirya halkından pek çok kişi yer alır. Y. Yevtuşenko'nun amacına uygun olarak da Sibirya ile özdeşleşen kişi sayısı ağırlıktadır. Farklı yaşam anlayışı ve yaşam şartlarına sahip bu kişiler, Sibirya coğrafyasında farklı yerlerde karşılaşır, farklı gelişmeler sonucunda bir araya gelirler ve daha sonra vedalaşarak ayrılırlar.

Daha önce belirtildiği gibi romanda asıl inceleme konumuz, algısal mekân olarak Sibiryadır ve onu oluşturan unsurlardan birisi de taygadır. Romanda, olay örgüsü başlarken kamyonet sürücüsü Grişa taygayı nasıl algıladığını ifade eder. Nitekim taygaya doğru yola çıkarırken depo görevlisi kızın Grişa'ya "...şişenin yanında bir çıkın da gözleme var..." demesi üzerine Grişa "Boşuna uğraşmışsın. Çöle gitmiyoruz ya... Benim bildiğim yaban yemişleri taygada yetişir." (Yevtuşenko, 1993: 35) diyerek tanıdığı, sevdiği ve hiçbir zaman aç kalmayacağına inandığı bir mekândan bahseder. Ardından da yol boyunca ilerlerken yazar Grişa'nın içinde bulunduğu mutlu ruh halini şöyle tanımlar:

"Direksiyon başına geçmek, kontak anahtarını çevirmek, gaz pedalına basmak ve günlük yaşamdan kopup tayga yolculuğunun getireceği birtakım bilinmezliklerle dolu yeni bir yaşantıya girmek ona mutluluk verirdi her zaman." (Yevtuşenko, 1993: 36).

Eserde en dikkat çekici Sibiryalı figür İvan Kuzmiç'tir. Kızı Ksyuta ile birlikte yaşarlar. İvan'a göre onlar "gerçek Sibiryalıdır" ve öyle de kalmalıdır (Yevtuşenko,1993: 51). Bu konuda kızına sık sık şöyle der:

"Bak kızım, bir toprak göçebe kuşlar gibi üzerinden gelip geçen insanlarca değil, oraya yerleşip kalanlarca yurt edinilir. İşte seninle ben Sibirya toprağının yerleşik halkının bir parçasıyız. Ayrıca biz ötekilerle birlikte topluca bir köyde değil, herkesten ayrı kendi toprağımızda yaşıyoruz. Sibirya'nın temelinde tek tek aile yerleşim birimleri yatar". (Yevtuşenko,1993:51)

Romana adını veren yaban yemişleri ile ilgili olarak da kızı Ksyuta'ya şöyle der: "Böylesini Sibirya'dan başka yerde bulamazsın yavrum. Her meyvesinin mis gibi ayrı kokusu vardır. Üzerine bir yığın kömür dökersen alttan o kokuyu gene alırsın." (Yevtuşenko,1993: 51).

İvan, karısının ölümünden sonra kızı Ksyuta'yı tek başına büyütür. Yedi yıllık köy okulu eğitiminden sonra onu okutmak istemez. Ona göre tek başına öğrenim insanı ne daha iyi ne de daha mutlu yapabilir. Bu nedenle

Sibirya'nın zorlu yaşam şartlarına karşı koyabilmesi için kızını pek çok konuda eğitir.

"Ona köylüler gibi çalışmanın yanı sıra balık ağı kurmayı, kayakla ava çıkmayı öğretti. Kayakla dağlardan aşağı inerken bile kayıp düşmesin karda hışırtı çıkarmadan gitsin diye aylarca ders verdi. Yaban hayvanı postundan giysiler dikip giydiler. Kızının şifalı otları tanıması, ufacık belirtilerden havanın ne yönde değişeceğini sezmesi için bıkip usanmadan çalıştı. Tayga yaşamının tüm güzelliklerini Ksyuta'nın gözleri önüne sermesi yalnızca kızını yanında tutma isteğinden ileri gelmiyordu, kendisi de bunca yer gezip gördüğü halde Tayga'dan daha rahat bir yeryüzü köşesine rastlamamıştı." (Yevtuşenko, 1993: 51).

İvan Kuzmiç'den sonra tayganın bir diğer temsilcisi de ulaşım işinden sorumlu, motorcu Keşa'dır. Tayga'nın ortasından geçen nehri çok iyi tanınmasına rağmen jeolog ekibini riske atmak istemez. Ancak ısrarlara karşı koyamaz ve üç kayıkla yola çıkarlar. Yolculuğun sonunda yalnızca Keşa'nın kayığındakiler gidecekleri bölgenin civarına yarı baygın da olsalar ulaşabilirler. Jeolog ekibinden biri olan Seryoja, artık yola devam edemeyeceklerini ve aradıkları kassiterite ulaşamayacaklarını düşünür. Yazar onun içinde bulunduğu umutsuzluğu şöyle tarif eder:

"Seryoja'nın bakışları anlamsız bomboştur; sanki içinde oturdukları kovuğa, önlerinde homurdanarak akan suya, tepelerindeki yalçın kayalara yenik düşmüş gibiydi." (Yevtuşenko, 1993: 343).

Ancak Sibirya'yı, taygayı çok iyi tanıyan Keşa buldukları mekânı kendilerine geçit verecek şekilde değiştireceğine inanır. Seyoja'ya bir yandan "Leningradlı arkadaşım" derken diğer yandan da "Dur bakalım biz seni Sibiryalı yapacağız" diyerek kurtulma planına yardım etmesini ister. Buradaki "Leningradlı" sözü aralarındaki yaşam tarzlarının, yaşam anlayışlarının dolayısıyla da yaşam mekânlarının ve bu mekânı algılayışlarındaki farklılığın ifadesidir.

El birliği ile buldukları yerden kurtulmaya çalışırken Seryoja tesadüf de olsa kassiterit kristali yani elması da bulur. Çok sevinen Seryoja'ya "Senin kassiteritin de tüm madenlerin de yerin dibine batsın! Önce insan gerek bize...bütün madenler, en değerlileri bile insan yanında bir hiçtir..." (Yevtuşenko, 1993: 345) diyerek gerçek Sibiryalı halkının yaşam anlayışını dile getirmeye çalışır.

Diğer yandan şehir yaşamından gelen ve Sibiryalıya yabancı olan araştırma ekibindeki jeologların Sibiryalıyı algılayışlarında da farklılıklar görülür. Romanda özellikle Seryoja'nın ve Siteçkin'in yaşadığı paralel olaylar üzerinden Sibiryalıya algısal bakışları irdelenir. Nitekim farklı karakter yapılarına sahip iki jeolog, Sibiryalı ile ilgili oldukça zıt düşüncelere sahiptir.

Seryoja'nın, Sibiryalıyı ve Sibiryalı insanını algılayışının oldukça olumlu olduğu görülür. Seryoja, tayganın derinliklerinde araştırma yapabilmek için

birkaç kişi ile birlikte Grişa'nın kamyonetine biner. Akşam İvan Kuzmiç'in evinde konaklamak zorunda kalır. Orada geçirdiği bir gecenin ardından Belaya Zaimka'dan ayrılırken bu güne kadar Sibiryaya halkına karşı yanlış düşüncelere sahip olduğunu fark eder.

“Birbirinden apayrı, ne güzel insanlar bunlar! Yaşlı mantar toplayıcısını başlangıçta kendisiyle mantardan başka bir şey konuşulmaz, can sıkıcı, bunak bir emekli diye değerlendirdiğime göre, yaşam hakkında ne kadar az şey biliyorum.” (Yevtuşenko, 1993: 133).

Seryoja Sibiryaya'da farklı insanlarla karşılaşır. Şehirden ve teknolojiden uzak olan bu insanların aslında yaşam tecrübelerinin kendisinden ne kadar fazla olduğunu görür. Yazar ondaki değişimi şöyle ifade eder:

“Yaban yemişi yetişen bu yerlerde öyle çok kişiye rastlamıştı ki, bunlar onun çocukken öğrendiği konularda çok saftılar, ama onların daha çocukken bildikleri şeylerden kendisi gibilerin haberi bile yoktu (Yevtuşenko, 1993: 136).

Seryoja tayganın derinliklerinde ilerlerken Sibiryaya halkını algılayışında farklılıklar yaratmasına neden olan bazı tecrübeler daha yaşar. Bunlardan birisi rastladığı bir mezar taşıdır. Bu mezar, bir altın arayıcısının mezarıdır. “Mezar taşıdaki “Hiç kötü iş işlemedi” sözünü okur. Birden aklına şehirdeki anıtlar gelir. Bunlar onların büyüklüklerine gösterilen saygının taştan birer simgesiydi. Ormanın ortasında bir gömütün üstüne yatırılan kaya parçasıysa, altında yatanın başka bir üstünlüğünü değil yalnızca kötü bir iş yapmadığını, iyi bir insan olduğunu anlatmak için oraya konulmuştu. Yalnızca iyi bir insan olmak, anıt dikilmeye değer bir büyüklük müydü? Seryoja'nın yaşında kim tanınmayı, ünü düşünmezdi? Ama kaya parçasına rastladığı o gün Seryoja'nın üne kavuşmasıyla ilgili bütün istekleri söndü, yok oldu; “hiç kötü iş işlemeyen”, yalnızca iyi bir insan olmayı istemeye başladı.” (Yevtuşenko, 1993: 138-139).

Buna karşılık araştırma grubunun diğer üyesi de taygayı sevmeyen ve uyum sağlayamayan art niyetli, içinde kin ve kıskançlık barındıran ve Sibiryaya için “Ne berbat yermiş burası” diyen Siteçkin'dir. O nedenle de tayganın derinliklerinde ölür. Bu durum bize Sibiryaya kökenli köy nesri yazarlarının düşüncelerini anımsatır. Çünkü onlar, doğa sevgisi ve ekolojik denge ile ilgili düşüncelerine paralel olarak taygayı sevmezsen, tanımazsan, iyi davranmazsan ölürsün düşüncesini savunan eserler ve figürler yaratmışlardır (bk.: Bolşakova, 2002: 45-56).

Yazar Siteçkin'i “Ormandan gerçekten korkardı. Siteçkin'in güvensizliği yalnızca insanlara karşı değildi, ağaçlardan, ormanlardan da çekinirdi.” (Yevtuşenko, 1993: 334) diye tanımlar. Gelen emre rağmen kassiterit aramaya devam eden ekibini şikâyet etmek için yola çıkan Siteçkin taygada yoluna devam ederken bir yavru ayı insan kokusu alınca sevinir ve onun yanına gitmek ister. Bunun üzerine Siteçkin masum yavruyu vurur.

Anne ayıyı ise silahı bozulduğu için vuramaz. Bunun üzerine anne ayı da, nehir kıyısındaki kayığa binerek kaçmaya çalışan Siteçkin'den pençe darbesiyle yavrusunun intikamını alır.

Romanda Sibirya, kendine ait doğası olan bambaşka bir yer olarak aktarılırken Sibirya'nın en önemli unsuru olan tayga da medeniyetten uzak, kendi kuralları olan bir mekândır. Yazar tayganın, karşısındaki kişinin duygularına göre tavır takındığını, kapalı ya da açık bir mekâna dönüştüğünü de Seryoja ve Siteçkin figürleri ile ortaya koyar. Seryoja ormanda ilerlerken karşısına bir yavru ayı çıkar. Seryoja olduğu yerde dona kalırken yavru ayı ona sokulur bacaklarına sürtünüp ağzıyla paçalarını gevelemeye başlar. O anda anne ayı da görünür. Doğaya karşı saygısını koruyup kıpırdamadan bekleyen Seryoja'ya doğa da aynı saygıyla karşılık verir, anne ayı yavrusunu alıp giderken Seryoja hiçbir şey yapmaz. Ancak belirtildiği gibi Siteçkin yavru ayıyı öldürünce anne ayı da ondan intikamını alır. Yazar her iki figürün de yaşadığı bu durumu şöyle açıklar:

“Tayga onun yüreğini dolduran bu temiz duyguları sezmişçesine, tarihin çağıldayan anılarına benzer tekdüze bir uğultuyla ona karşılık veriyordu; çünkü içinde tüyler ürpertici ne olaylar taşırırsa taşısın, tarihin anıları da temiz kalmayı sürdürmekteydi” (Yevtuşenko, 1993: 131).

Eserde Sibirya'yı algısal bir mekân olarak göstermemizin taygadan sonra bir diğer nedeni de “ev” motifidir. Bu bağlamda, kendisini “Gerçek Sibirya'lı” olarak tanımlayan İvan Kuzmiç'in düşünceleri önemlidir. Belirtildiği gibi İvan Kuzmiç herkesten uzak ayrı bir yerde yaşamaktadır ve Şelaputinki köyüne taşınmak istemez. Ona göre bu ayrılış bir ihanettir. Nitekim düşünceleri şöyle ifade edilir:

“Şelaputinki'ye taşınması; bu köyün kurulmasından önce Belaya Zaimka'yı kuran dedesine, evin her kapısını ayrı ayrı süsleyen babasına, savaşta ölen üç oğlunu bu evde doğuran karısına ve şimdi kızının ayakları altında gıcırdayan döşeme tahtalarında ilk adımlarını atan oğullarına ihanet olmaz mıydı?” (Yevtuşenko, 1993: 50).

Babasının bu düşüncelerine karşın kızı Ksyuta'nın evini algılayışı farklıdır. Dolayısıyla da algısal mekânlarda yapılan kapalı ve açık mekân ayrımı açısından önemi söz konusudur. Şöyle ki; İvan Kuzmiç karısının emaneti olan kızına, aşırı korumacı davranmaktadır. Kızını günaha gireceğine dair korkutarak, erkeklerle yakınlaşmasına izin vermez. Dolayısıyla da Ksyuta evde kendisini özgürlüğü elinden alınmış biri olarak hisseder ve güzel, geniş evleri babasının algısında açık bir mekân iken Ksyuta'nın algısında kapalı bir mekândır. Özgürlüğün ne anlama geldiğini gördüğü kişilere sorar ama cevap alamaz. Evinden kaçması beklenen Ksyuta'nın tayganın derinliklerinde özgürlüğünü bulduğu görülür. Nitekim hiç tanımadığı bir adamla günaha girerek özgürlüğünü elde eder. Ardından hiç tanımadığı bu adamdan hamile kaldığını fark eden babası İvan Kuzmiç tarafından evden kovulur. Ancak “ev sürekli olarak kendisinden ayrıldığıımız

ve yine kendisine döndüğümüz en temel ihtiyaçlarımızın karşılandığı birincil mekânımızdır” (Göregenli, 2005: 120, 121) tanımına uygun olarak Ksyuta da doğumdan sonra bebeği ile baba evine döner. Eve döndükleri zaman babasının, kızı ve torunu için yaptığı kutlamanın ardından Ksyuta için evi artık geniş bir mekândır.

Eserde, Teterevka köyünde yaşayan ve “kulak”¹ denilerek evlerinden başka bir köye sürülen Zaloginler de bu anlamda verilebilecek örneklerden biridir. Zaloginler geri döneceklerine inanarak evlerinden ayrılırlar ancak yine de evlerinden ayrılmadan önce yanlarına geçmişlerini onlara hatırlatacak ıtır çiçeklerini, aziz resmini, semaverlerini ve içinde aile fotoğraflarının olduğu camlı çerçeveyi alırlar. Yerleri değiştirilen iki aile, nehir kıyısında karşılaşınca da birbirlerinin evlerine yerleşeceklerini öğrenirler. Bunun üzerine aile fotoğraflarını birbirlerine verirler. İki köy arasındaki mesafe her ne kadar üç yüz kilometre uzakta olsa da evlerine dönme umudu çok yakındır. Teretevka köyüne sürülen yaşlı kadın “Al bunu iki gözüm bu çağlar boyu evimizde asılı durmuştur, gene eski yerinde kalsın” dediğinde Sevastiyan Zalogin “öyleyse siz de bizimkini alın. Bizim dönüşümüzü beklesin” diyerek yaşlı kadına aile fotoğraflarının bulunduğu camlı çerçeveyi verir. Görüldüğü gibi Sibiryalı halkı için ev sadece bir barınma mekânı değil dönüştürülmüş, anlaşılmış, anlam yüklenmiş bir değerdir.

Sonuç

Bilindiği gibi, edebi eserlerde her yazarın bakış açısına göre mekânın önem derecesi değişebilir. Y. Yevtuşenko’nun “Yaban Yemişleri” romanında da gerek çevresel gerekse algısal açıdan Sibiryalı coğrafyasının oldukça büyük bir öneme sahip olduğu görülür.

Çevresel mekân olarak değerlendirdiğimizde “Yaban Yemişleri” romanında Y. Yevtuşenko farklı kişiler ve farklı mekânlarla roman içerisinde okuyucuyu adeta oradan oraya götürür. Dünyadaki farklı coğrafyalardan başka ütopyik bir gezegeni de romanın içine dahil eder. Böylelikle sınırların ötesine geçerken birbirinden farklı olayları ve kişileri bir araya getirir.

Algısal mekân olarak da Sibiryalı insanına ve Sibiryalı coğrafyasına yönelik farklı yaklaşımların yansıtıldığı görülür. Sibiryalı’yı ifade ettiğini düşündüğümüz tayga ve ev motifleri üzerinden de bu algıyı göstermeye çalışır. Daha önce de belirtildiği gibi tayga, iyi ve kötü niyetli kişilere karşı kendi tavrını koymaktadır. Taygayı seven, koruyan kişilere tüm yolları açan açık bir mekânken kötülere büyük korku ve acıları yaşatan kapalı bir mekândır. Sonuç olarak Y. Yevtuşenko “Yaban Yemişleri” romanında

---

¹ 1928-1932 yılları arasında uygulanan ilk beş yıllık plan içerisinde, sanayinin yanında tarım işletmelerinin de yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır. Buna göre köylü işletmeleri büyük tarım işletmeleri (kolhoz-sovhoz) olarak bir araya getirilir. “Kollektifleştirme” olarak adlandırılan bu ekonomik politikaya dahil olmak isteyenler ise “kulak”(köy burjuvazisi, zengin köylü) olarak adlandırıldılar ve bazıları topraklarından sürülürken bazıları da kurşuna dizildiler.(Bkz.Riasanovski N.-Steinberg M.(2011:s.539-542)

Sibirya'yı bir yandan temel çevresel mekânlardan biri yaparken diğer yandan da figürlerin gözü ile yegâne algısal mekân olarak sunar.

KAYNAKÇA

- BOLŞAKOVA, Alla (2002). *Russkaya derevenskaya proza xx veka*", Şumen: Aksios
- FALİKOV, İlya (2014). *Yevtuşenko Love Story*. Moskva: Molodaya Gvardiya
- GÖREGENLİ, Melek (2005). *Çevre Psikolojisinde Temel Konular*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi
- KORKMAZ, Ramazan (2017). *Romanda Mekânın Poetiği. Romanda Mekân*. (Ed. R. Korkmaz & V. Şahin), Ankara: Akçağ Yayınları.
- RİASANOVSKİ, N. - STEİNBERG, M. (2011). *Rusya Tarihi*. (Çev.: Figen Dereli) İstanbul: İnkılap Kitabevi
- TEKİN, Mehmet (2006). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- TOPSAKAL, İlyas (2017). *Sibirya Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- YEVTUŞENKO, Yevgeni (1993). *Yaban Yemişleri*. (Çev.: Mehmet Özgül). Ankara: Engin Yayıncılık.